

MERIDIANE • MERIDIANE

La cinci ani
după
11 septembrie

Terorismul nu a slăbit din intensitate

11 septembrie 2001 a marcat începutul unei ere sumbre în istoria civilizației - cea a terorismului fără granițe. Cele peste 3.000 de victime îngropate sub ruinele Turnurilor Gemene de la New York sau ale Pentagonului au fost jertfele unui idealism frumos, dar naiv - cel al apropierei civilizațiilor o dată cu progresul care-i apropie și pe oameni. Atenatele din 11 septembrie au spulberat această iluzie și cei cinci ani care au trecut nu au fost folosiți eficient pentru eradicarea pericolului terorist. Astăzi, grupările radicale se înmulțesc ca ciupercile după ploaie, iar atentatele se produc în cele mai diferite colțuri ale lumii, din Rusia până în Indonezia, din Marea Britanie până în Turcia sau India, Israelul fiind de multă vreme ținta acestora. Confrontarea recentă cu Hezbollah este doar una dintre multiplele forme ale terorismului. Paradoxal, democrația oferă cele mai bune condiții pregătirii pentru astfel de acțiuni, exemplul cel mai concludent fiind Marea Britanie, care nu numai că a fost lovită de atentate soldate cu morți și răniți, dar s-a dovedit a fi terenul unde sunt îndoctrinați autorii lor sinucigași. Și nu este un exemplu singular. Statele Unite, Germania sau Spania au devenit, de asemenea, țări în care proliferază grupări teroriste.

Din păcate, acțiunile, măsurile de contracarare, deși au înregistrat unele succese, nu sunt în măsură să pună capăt flagelului secolului XXI. Desigur, este

greu să pătrunzi în mijlocul acestor grupări, de obicei compuse dintr-un mic număr de persoane care se cunosc foarte bine între ele. Din această cauză, Osama ben Laden nu a putut fi capturat nici până azi. Căci nu este vorba de o „internațională” a terorismului, comune grupărilor fiind doar scopul (de a ucide cât mai mulți), mijloacele și sacrificiul, inspirat dintr-o ideologie care disprețuiește viața și elogiază moartea răsplătită în lumea de dincolo. Dar acesta este doar un aspect al problemei. Celălalt, mai grav, este lipsa voinței politice, punerea pe prim plan a intereselor individuale ale unor țări în dauna unui interes general. Rareori în rândul statelor occidentale se ajunge la un punct de vedere comun cu privire la măsurile - incomode, dar necesare - care ar trebui luate pentru a combate pericolul terorismului, idee cel mai bine ilustrată de cazul Iranului. Deși toate statele occidentale sunt convinse de intenția Teheranului de a produce în perspectivă arma nucleară și de lipsa totală de cooperare a acestuia pentru găsirea unei soluții, după numeroasele ultimatumuri ale Occidentului, rămase fără răspuns, nu s-a reușit să se ajungă la o poziție comună care să demonstreze voința acestor state de a descuraja Iranul. Ceea ce vedem acum, încercările de „îmblânzire” a dușmanului fanatic și foarte periculos, ne evocă o perioadă a istoriei recente, premergătoare celui de-al doilea război mondial. Hitler nu a putut fi înlăturat. Și nu va putea fi nici Ahmadinejad, căruia îi place să-și evocă cu nostalgie predecesorul. În acest context, ziua de 11 septembrie trebuie să fie un avertisment. Poate că măcar acum, în ceasul al 12-lea, lumea se va trezi și va reuși să evite ceea ce, fără exagerare, ar putea deveni sfârșitul civilizației.

EVA GALAMBOS

Cea mai mare sinagogă din Europa

Cea mai mare sinagogă din Europa se află la Budapesta. Cunoscută și sub numele de Marea Sinagogă din strada Dohany (Tutunului), este o clădire monumentală, cu o arhitectură minunată. Ea a fost construită între 1854-59 de către comunitatea evreiască neologă din Pesta, după planurile arhitectului vienez Ludwig Foerster, reflectând importantul statut pe care l-a dobândit evreimea ungară la jumătatea secolului al XIX-lea. Capacitatea sinagogii este de aproximativ 3.000 de locuri. Stilul fundamental este maur, amestecat cu o serie de elemente bizantine și gotice. Fațada dinspre vest este ornată cu ferestre ogivale, cu decorații cioplite în piatră și cu cărămizi reprezentând culorile heraldice ale Budapestei: albastru, galben și roșu. Deasupra intrării principale se află o rozetă gotică. Cele două turnuri poligonale de la intrarea principală au o înălțime de 43,6 metri, iar deasupra fațadei sunt așezate Tablele Legii. Interiorul sinagogii, proiectat de arhitectul F. Feszty, are pereții împodobiiți cu forme geometrice colorate și auri. Chivotul Sfânt se află așezat la peretele de est, lângă Bima. Sinagoga are o orgă uriașă, construită în 1859, la care au cântat Franz Liszt și Saint Saens. În 1944, sinagoga a făcut parte din ghetoul budapestan. Peste 2.000 de persoane, care au murit de foame și de frig, sunt înmormântate în curtea sinagogii. În 1991, în curtea din spate a clădirii, într-un mic parc ce poartă numele lui Raul Wallenberg, a fost ridicat un monument dedicat memoriei evreilor unguri, uciși în Holocaust. Lucrarea lui Imre Varga reprezintă o salcie plângătoare, iar pe fiecare frunză se află înscris numele unei victime. De asemenea, pe patru mari plăci de marmură sunt enumerate numele a 240 de „Drepți între Popoare”, printre care neevrei unguri care au salvat evrei în timpul Holocaustului. (E.G.)

Un maestru al ilustrațiilor biblice EPHRAIM MOSES LILIEN

În anii primului război mondial, în Polonia bântuită de armate germane, rusești, austriece, ba și de bande de jefuitori, în casele evreilor să găseai adesea cărți pe teme religioase ilustrate de unul și același artist, recunoscut după maniera sa inconfundabilă - desenele lui Lilien. În spațiul german și central-european, în a doua jumătate a secolului XIX, grafica și arta ilustrării cărților, afișelor, diverselor publicații ajunseser la un apogeu demn de invidia editorilor din alte zone. Ephraim Moses Lilien s-a născut la 23 mai 1874, în târgul Drohobycz (Drogobici) din Galiția, în familia unui meșter tocilar sărac, ce avea patru copii. Mediul era multietnic - austrieci, unguri, polonezi, ruteni, ghetoul încă nu dispăruse, bărbații purtau bărbii mari, femeile nu prea ieșeau din casă. Evreii mai bogați se duceau la Lemberg (Lvov). Veneau ciobani din Tatra, oferindu-și produsele. Apăreau primele publicații evreiești. Dovedind talent de mic copil, Lilien a fost trimis la Cracovia să învețe arte plastice, dar banii părinților fiind insuficienți, a revenit acasă. Reușește, la vârsta de 21 de ani, să ajungă la

München, unde lucrează afișe, firme, anunțuri, pentru un câștig minim, dar necesar. În 1898, se află la Berlin, unde se afirmă ca ilustrator de carte. Se implică, entuziasmat de sionism, în mișcarea culturală și politică a evreilor europeni, militează pentru cunoașterea tradiției iudaice, fondează „Jüdische Verlag”, pentru cărți de popularizare. Publică el însuși cărți din Vechiul Testament, Cântece de ghetou, ilustrează Povestirile baronului Münchhausen. Prieten cu Th. Herzl, contribuie la atragerea mai multor aderenți în mișcarea sionistă, iar împreună cu Boris Schatz fondează celebra Școală de Artă Bezalel din Ierusalim, viitorul Muzeu Național al Israelului. A participat ca militar în primul război mondial. După război celebritatea sa este în creștere, prin gravurile expuse la diverse expoziții. Martin Buber îi dedică un scurt poem, ca o recunoștință pentru darul făcut Sionului: „Deasupra mulțimii trăind în eroare / se nalță desenele tale - altare”. Prin ilustrațiile sale, Lilien aduce în Europa imagini din Ierusalim (Zidul Plângerii ș.a.), Beirut, Damasc. Vitraliul de la sediul Lojii „B'nai B'rith” din Hamburg îl reprezintă pe Moise, după un desen al lui Lilien. El ilustrează Psalmii, Ecleziazatul, Cartea lui Iov, ca și diverse scene din viața cotidiană a evreilor săraci, a emigranților. Desenele sale sunt încărcate de poezie, de imaginație și de mit. Uneori, pare că bolta misterioasă a cerului a coborât pe pământ. A desenat șeici arabi, evrei sefarzi, cerșetori, cărăuși cu burdufurii de apă, turci în timpul rugăciunii, străzi și case, apa Iordanului, valea Josaphat - o întreagă geografie și etnografie.

Artistul a murit la 17 iulie 1925, la vârsta de 51 de ani, meritele sale nefiind nici astăzi suficient recunoscute.

BORIS MARIAN

Câteva gânduri despre LAURENȚIU PROFETA

Împlinea anul acesta, la 17 ianuarie, vârsta redutabilă de 81 de ani. „Jurnalul Național” îi publicase câteva gânduri la rubrica „Astăzi e ziua ta”: „Zilele de naștere nu prea le-am sărbătorit, dar de-a lungul timpului, am primit foarte multe cadouri. Marele Serghei Prokofiev a fost compozitorul care a avut o mare influență în creațiile mele. Mă consider un om extrem de corect și generos. Am ajutat o mulțime de muzicieni care mi-au cerut ajutorul și, cred eu, am avut un stil de viață exemplar. N-am putut face altceva decât muzică. Mi-a plăcut s-o ascult, să compun, a fost unica mea preocupare. Am lucrat de dimineața până seara. Muzica este nu numai o pasiune, este viața mea. Regret că acum sănătatea nu îmi permite să mai pot lucra. Eu lucram de dimineața până seara și ieșea muzică foarte frumoasă... Am avut profesori foarte pricepuți, care mi-au ghidat primii pași în muzică. Profesoarele mele de pian, domnișoara Muzicescu, care era celebră, îi plăcea să spună că l-a avut elev și pe Dinu Lipatti. Privind în urmă, mă bucur că am avut o carieră cu multe reușite și multe succese. Consider că am făcut cât s-a putut într-o viață de om. Dar ultima părere și judecată asupra operei mele trebuie s-o aibă publicul. Am mulțumirea că am fost apreciat, în general”.

A fost, probabil, ultimul mesaj adresat lumii.

Urmare din pag. 17

Nu este loc aici pentru a numi, a defini tot ce a compus: cântec coral, muzică vocală, instrumentală, muzică ușoară. O totală dezinhibare stilistică l-a protejat în selecțiile călătoriilor sale prin muzică („Din insulă în insulă, spre muzica ușoară” - titlu al unui articol personal). A fost răsplătit cu multe distincții și premii (în 1989, a fost distins cu Marele Premiu al Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor).

A plecat o baghetă magică și, o dată cu ea, o mulțime de visuri...

Urmare din pag. 17

O mărturisire: am consemnat adesea evoluția corului din Oradea. Nu știu dacă s-au văzut suficient de bine în cuvinte lacrimile pe care toți cei prezenți le ascundeau discret la fiecare comemorare a Holocaustului unde evolua acest ansamblu. Sub bagheta magică a lui Gyuri, dureroasele evenimente din viața comunității orădene se transformau într-un omagiu muzical, sincer și sensibil, pentru zecile de mii de evrei uciși. La final mă întreba, probabil ca pe mulți alți invitați: „Ei, cum a fost?”. Astăzi sper doar că am știut să exprim suficient de clar măsura în care m-a impresionat ceea ce el realizase printr-o muncă asiduă, fără preget și fără cel mai mic compromis.

În aceste momente dureroase, exprimăm gândul bun pentru cei ce l-au fost alături - soția Gina, fiica Edith și toți cei care l-au iubit, respectat și urmat pe portativul muzicii evreiești. Fie-i memoria binecuvântată!

● 2 septembrie 1997 - a murit, la Viena, psihoterapeutul VIKTOR FRANKL. Lucrarea sa fundamentală, *Terapia psihică* (11 ediții), s-a bucurat de mare succes.

● 2 septembrie 1944 - a murit BELLA CHAGALL, soția marelui pictor Marc Chagall. Ea apare în multe dintre tablourile artistului.

● 3 septembrie 2006 - 170 de ani de la moartea (1836, Londra) lui DANIEL MENDOZA, primul campion evreu din istoria boxului englez. Este autorul unei apreciate lucrări, *Arta boxului*.

● 3 septembrie 1977 - a murit, la New York, jurnalistul MORITZ GOLDSTEIN, originar din Germania. S-a ocupat mult timp de problema statutului evreilor în literatura germană.

● 5 septembrie 1791 - s-a născut, la Vogelsdorf (lângă Berlin), compozitorul, pianistul și dirijorul GIACOMO MEYERBEER (Jacob Liebmann Beer). După oratoriul *Dumnezeu și natura* (1820), au urmat operele *Robert diavolul* (1831), *Hughenoții* (1836), *Profetul* (1849). Meyerbeer a avut o puternică influență asupra muzicii de operă din vremea sa.

● 7 septembrie 1906 - s-a stabilit în Eretz Israel tânărul emigrant din Polonia DAVID GRÜN. El va deveni, sub numele David Ben Gurion, unul dintre creatorii Statului Israel.

● 7 septembrie 1891 - a murit, la München, marele istoric HEINRICH GRAETZ, născut la Poznan. Este autorul monumentalei lucrări *Istoria evreilor*.

● 9 septembrie 1901 - s-a născut, la Brăila, matematicianul OSCAR KREINDLER, fost profesor la Institutul Politehnic din București. Specialist în domeniul geometriei analitice și diferențiale.

ANIVERSĂRILE ȘI COMEMORĂRILE LUNII SEPTEMBRIE

● 9 septembrie 1936 - s-a născut, la Riga, șahistul MIHAIL TAL. În 1957, cucerește pentru prima oară titlul de campion al U.R.S.S., iar în 1960, devine campion mondial.

● 10 septembrie 1956 - a murit, la Tel Aviv, scriitorul, jurnalistul și militantul sionist A.L. ZISSU (Abraham Leib), născut în 1888, la Piatra Neamț. A fost unul dintre apreciații lideri ai evreimii din România. A întemeiat Partidul Evreiesc din România și a fondat ziarul „Mântuirea”, cotidian evreiesc de limba română. Dintre scrierile sale, amintim: *Sposedania unui candelabru*; *Ereticul de la Mănăstirea Neamț*; *Samson și noul Dagon*; *Calea Calvarului*.

● 11 septembrie 1881 - s-a născut, în Ucraina, poetul și jurnalistul IOSEF CHAIM BRENNER. În 1909, s-a stabilit în Eretz Israel. A militat pentru conviețuirea pașnică a evreilor și arabilor.

● 11 septembrie 1933 - s-a născut, la Câmpung Moldovenesc, dr. MIRIAM BERCOVICI, autoare a peste 120 de lucrări științifice în domeniul medicinei, publicate în țară și în străinătate. În 1995, Editura Kriterion i-a publicat *Jurnalul de ghetou*.

● 12 septembrie 1921 - s-a născut, la Lvov, scriitorul STANISLAV LEM, autorul unor romane cu conținut fantastic.

● 16 septembrie 1975 - s-a născut GAL FRIEDMANN, sportivul care a cucerit medalia olimpică de aur pentru Israel (la Olimpiada de la Atena, din 2004).

● 19 septembrie 1812 - a murit MAYER AMSCHEL ROTHSCHILD, fondatorul celebrei dinastii bancare.

● 20 septembrie 1966 - a încetat din viață scriitorul MARCEL BRESLAȘU, născut în 1903. Dintre scrierile sale, sunt de menționat: *Cântarea cântărilor* (1938) și *Niște fabule mari și mici pentru mici și mari* (1946).

● 24 septembrie 1926 - s-a născut, în comuna Girov (jud. Neamț), compozitorul AUREL GROVEANU. A compus numeroase cântece devenite șlagăre, precum și muzică pentru spectacole de revistă, fantezii, comedii muzicale.

● Acum 65 de ani - în zilele de 29-30 septembrie 1941 -, naștii au ucis la Babi Iar, lângă Kiev, peste 30.000 de evrei. Această tragedie este evocată în cutremurătorul poem *Babi Iar*, publicat, în 1961, de poetul Evgheni Evtușenko.

SIEGFRIED WOLF